



FORUM Idéburna
organisationer med
social inriktning

Vilket Sverige vill vi ha?

— Forums förslag för ett civilsamhälle i världsklass



Denna skrift ges ut av Forum - idéburna organisationer med social inriktning 2014

Illustratör: Hanna Stenman

Redaktör: Elin Aronsson

Forum - idéburna organisationer med social inriktning är en paraplyorganisation för civilsamhällets organisationer med social inriktning.

Forum arbetar för att civilsamhället ska kunna verka för ett bättre samhälle.

- Vi gör det genom att påverka politiker så att civilsamhällets finansieringsformer moderniseras och lagar och regler inte står i vägen för det ideella engagemanget.
- Vi gör det genom att förmedla ideella uppdrag via Volontärbyrå och genom att förse ideella organisationer med datorprogram via Techsoup.
- Vi gör det genom att omvärldsbevaka och förmedla kunskap om den ideella sektorn i Sverige.

Inledning

Världen förändras ständigt och vi står just nu inför flera stora samhällsutmaningar. För bara några år sedan beräknades cirka 70 miljoner människor vara fattiga i Europa. I dag lever över 120 miljoner människor i riskzonen för social utsatthet inom EU, enligt Eurostat. Denna utveckling påverkar också Sverige och det blir svårare och svårare för unga att etablera sig i samhället. Cirka 25 procent av alla unga under 25 år är i dag arbetslösa, enligt SCB.

Men vårt land har också många styrkor. En av dessa är vårt starka civilsamhälle. Dess självständiga roll skapar som forskaren Erik Amnå säger "ett mångtydigt mellanrum där individen gestaltar sina uttrycksbehov på många olika sätt". Ett mellanrum som inte kan ersättas av det offentliga. Människor i Sverige lägger drygt en halv miljard timmar per år på organiserat frivilligt arbete, eller i snitt cirka 16 timmar per person och månad, enligt Befolkningsundersökningen från Ersta Sköndal Högskola.

Forum vet att allt detta skapar ett starkare och varmare land. Men vi vet också att det kan utnyttjas av det politiska systemet. När man skär ner på den offentliga välfärden får det frivilliga arbetet bära ett tyngre ansvar. Forum vill att Sverige ska fortsätta satsa på en stark gemensamt finansierad välfärd där det offentliga erbjuder ett bra grundstöd.

Vi tror dock inte att den skattefinansierade välfärden kan eller bör göra allt. Och vi vet att det svenska civilsamhället kan utgöra en konstruktiv del av vår välfärd. Men då måste vi organisationer få göra det på vårt vis. Då måste politiken vara öppen för att underlätta för de idéburna organisationerna så att vi kan verka som den viktiga byggsten av Sveriges demokrati som vi är. Vi vill agera i ett samhälle där rättigheter sätts framför välgörenhet och där onödig byråkrati inte står i vägen för nya och mindre organisationer. Där är vi inte i dag. Därför har Forum tillsammans med våra medlemsorganisationer tagit fram konkreta förslag med tillhörande utgångspunkter där vi vill se politiska förändringar som förbättrar förutsättningarna för oss idéburna organisationer att fortsätta att skapa ett ännu varmare Sverige.

Anna Carlstedt
Ordförande

Göran Petterson
Generalsekreterare

Våra förslag

Inför riksdagssamtal om frivillighet och välfärd

Forum anser att frivilliga krafter inte ska ta över offentligt välfärdsansvar. För att främja en utveckling där vi har ett rättighetssamhälle snarare än ett välgörenhetssamhälle är det dags att det införs en årlig hearing kring frivillighet och välfärd i riksdagen mellan politiker, praktiker och forskare.

Underlätta för Idéburet offentligt partnerskap

När en offentlig instans och en idéburen organisation ingår ett Idéburet offentligt partnerskap (IOP) definierar de tillsammans en samhällsutmaning. På så sätt ökar möjligheten att förstå ett samhällsproblem och vad det är som behövs för att det ska lösas. IOP är en bra samverkansrelation när det idéburna bedriver social verksamhet som det offentliga anser viktig för att uppnå politiska målsättningar. Men för att denna typ av partnerskap ska växa måste det skapas bättre lagar som stödjer IOP.

Breda Arvsfondens uppdrag

En viktig byggsten i det offentliga stödet till civilsamhället är medel från Allmänna Arvsfonden. Men de senaste åren har de endast delat ut hälften av sina tillgängliga medel, samtidigt som deras tillgångar har ökat med 60 procent, enligt en rapport som Forum har tagit fram. Här finns en outnyttjad resurs som borde användas till att stödja ideella initiativ som ska möta framtida samhällsutmaningar. Breda fondens uppdrag så att den på allvar kan stödja sociala innovationer och idéburna organisationers utveckling.

Se över grundstödet för civilsamhället

Kortsiktigt projektstöd är en för stor del av idéburna organisationers finansiering. Dessutom tycker inget riksdagsparti att det nuvarande bidragssystemet fungerar. Det visade sig i en utfrågning som Forum gjorde i Almedalen 2013. Statsbidragen till civilsamhällets organisationer behöver till större del bestå av grundläggande organisationsbidrag som kan främja långsiktigt arbete och en utveckling av idéer.

Inrätta en regelförenklingskommission

I dag går det alldeles för mycket resurser inom civilsamhället åt verksamhetskontroll och redovisning. Resurser som måste tas från idéburna organisationers ordinarie verksamhet. Se därför till att regelförenkling för idéburna organisationer får lika hög prioritet i svensk politik som det i dag har för näringslivet. Inrätta därför en regelförenklingskommission som får i uppdrag att titta brett på och röja bort de hinder som står i vägen för civilsamhällets utveckling.

Våra utgångspunkter

Bygg samhället på rättigheter – inte välgörenhet

Ökade klyftor och ett större utanförskap. Det nämner flera av Forums medlemsorganisationer som de största samhällsutmaningarna just nu. Kanske är detta inte så konstigt. Mellan åren 2010 och 2012 har andelen som lever i riskzon för social uteslutning i Sverige ökat med tre procent, enligt siffror från Eurostat. Sverige är det land som har haft den största ökningen i Väst- och Nordeuropa. Nivån för social uteslutning i Sverige ligger dock fortfarande relativt lågt.



Men hur påverkar denna samhällsutveckling klimatet för civilsamhället?

I dag startas fler och fler initiativ där privatpersoner vill hjälpa människor i utsatthet. Detta engagemang är imponerande och visar på hur människor är beredda att agera medmänniskor när andra har det svårt. Forum är inte emot detta mänskliga stöd. Dessa initiativ kan även leda till en opinionsbildning där nya samhällsbehov lyfts till ytan. Men det sociala stödet får inte stanna där. Då finns en risk att vi skapar ett försvagat samhälle där människor i utsatta situationer hänvisas till enskilda personers godtycke för att få stöd och hjälp.

Forum ser också hur behovet av kortsiktig hjälp även påverkar det etablerade civilsamhället. Majblomman, en av Forums medlemsorganisationer, berättar hur Socialförvaltningen allt oftare hänvisar brukare i behov av ekonomiskt stöd för grundläggande behov till dem.

”Nio av tio socialchefer säger att de kommer att vara beroende av den frivilliga sektorn inom de närmaste åren.

Nio av tio socialchefer säger också att de kommer att vara beroende av den frivilliga sektorn inom de närmaste åren, enligt fackförbundet Visions Socialchefsrapport 2012. ”Andelen har ökat stadigt under de senaste tre åren som Vision ställt frågor om den frivilliga sektorns betydelse. Men få, endast en av tio, har etablerat ett tillfredställande sätt att samarbeta på.”, skriver Vision i rapporten.

Vad är det som händer när den kommunala Socialförvaltningen skickar vidare människor som de har nekat stöd till idéburna organisationer som Majblomman, Svenska Kyrkan och Stadsmissionen? Med människorna? Med socialtjänsten? Med oss organisationer?

En känsla av otillräcklighet och att allt inte är som det borde kryper sig på. Vi idéburna organisationer är gärna en innovationskraft i välfärdsverige men vi ska inte vara en besparingsåtgärd. Och nätverk av privatpersoner måste självklart kunna hjälpa människor i utsatta situationer, men då måste man samtidigt arbeta aktivt med politisk påverkan för att förändra strukturer och förbättra förutsättningarna för sin målgrupp.

Det betyder inte att civilsamhället ska stå utanför välfärdssamhället. Vi vet att vi spelar en central roll när människor i utsatta situationer inte vill vända sig till en offentlig instans eller ett vinstdrivande företag för att få stöd. Vi vet exempelvis att idéburna organisationer var viktiga i efterarbetet av oroligheterna i Husby i Stockholm förra våren. Frivilliggrupper utökade sina nattvandringsinsatser och föreningar gick ihop för att fördöma våldet men också för att ifrågasätta politiken som inte tillräckligt hade stöttat deras område.

Men det måste pågå ett ständigt lärande kring vilket ansvar det offentliga har och när civilsamhället tar vid. Det kan ske när det offentliga och det idéburna tillsammans identifierar samhällsutmaningar och diskuterar hur de bäst kan lösas. Det gjorde exempelvis Göteborgs kommun tillsammans med Bräcke diakoni, Frälsningsarmén och Stadsmissionen hösten 2013 när de ingick ett Idéburet offentligt partnerskap för att utveckla stödet till de mest utsatta EU-migranterna inför den bistra vintern i Göteborg.

Forum vill se en utveckling mot ett tydligare rättighetssamhälle snarare än att välgörenhet blir det centrala i vårt framtida samhälle och inom den idéburna sektorn. Det är dags att samhället byggs på rättigheter och inte välgörenhet.



Modernisera civilsamhällets finansieringsformer

Ideella organisationer har inga lokalkostnader, inga personalkostnader, inga resekostnader och inga administrationskostnader. Ideella organisationer bygger endast på frivillighet.

Detta är såklart fantasier. Idéburen organisering är inte gratis. I verkligheten krävs det mycket resurser för att driva verksamhet. Det satsas också pengar på det svenska föreningslivet. Cirka fem miljarder i form av gåvor, enligt Svensk Insamlingskontroll, och cirka elva miljarder från skattemedel, enligt Statskontoret, varje år. Men dagens finansieringssystem möter varken samhällets behov eller föreningsveriges uppbyggnad.



Forum anser att befintliga finansieringsformer kan omorganiseras så att samhället får ut mer av de pengar som satsas. Och vi tror att det går att hitta nya vägar till intäkter.

Under en utfrågning av riksdagspartierna i Almedalen 2013 sade alla partier att det inte längre fungerar att ha ett bidragssystem som bygger på projektbidrag. Detta uttrycks även i politiken för det civila samhället som en enig riksdag ställde sig bakom 2010. Där framgår att organisationsbidragen som andel av bidragsgivningen måste öka.

Riksdagen anser nämligen att ideella organisationer behöver en trygg grundfinansiering för att kunna utvecklas och vara innovativa. Men politiken motsvarar inte alltid den verklighet idéburna organisationer möter. I en enkät till Forums medlemsorganisationer framgår det att projektbidrag är en stor del deras finansiering.

”Inget riksdagsparti anser att det nuvarande bidragssystemet som bygger på projektfinansiering fungerar.

I dag tenderar också de flesta finansieringssystem för civilsamhället att skapa tårtbitar av samhället. Ska du få stöd för en verksamhet ska den passa in i den särskilda verksamhetstårtbiten – det kan vara idrott, antirasism eller jämställdhet. Men i dag ser inte föreningsverige ut så. För att möta samhällets behov tänker vi ofta mer gränsöverskridande och inte sällan arbetar vi med generella frågor anpassade för alla verksamhetsområden.

Forum anser därför att det behövs finansieringslösningar som tänker nytt och över verksamhetsgränser. Vi vill se en förändring av finansieringssystem som tar oss bort från tårtbitstänk, strikt målgruppsfokusering och projektifiering. Det är dags att modernisera civilsamhällets finansieringsformer.

.....

Byråkratisera inte sönder civilsamhället

Att detaljregleringar kan hämma en verksamhets syfte och innovation är ingen nyhet. Speciellt om verksamheten är liten och inte har etablerade strukturer för ekonomi och administration. Inom näringslivet är detta ett erkänt problem och flera lösningar för regelförenkling finns redan på plats.

I mars förra året presenterade EU-kommissionen ett meddelande om ”smart lagstiftning” där man ville peka på vikten av regelförenklingar för att respektera små och medelstora företags specifika behov. Tanken är att man alltid ska ha småföretagandet i sikte när regler utformas. Sverige har gett stöd för Kommissionens initiativ och detta är även en prioriterad fråga för den svenska regeringen.



Vi idéburna organisationer lever i samma verklighet som näringslivet när det gäller samhällstrender som professionalisering, kommersialisering och krav på evidens. I dag måste civilsamhällets organisationer lägga mycket tid och pengar på verksamhetskontroll på grund av den ökande byråkratiseringen. I en enkät till Forums medlemsorganisationer säger också flera organisationer att samhället ställde högre krav på redovisning under 2013 än under 2012.

Ju fler olika system som organisationerna också tvingas att söka bidragspengar ifrån desto mer tid tar detta. Flera olika myndigheter kan ge samma ideella förening ekonomiskt stöd men ha helt olika återredovisningskrav. Ju mer av idéburna organisationers verksamhet som finansieras genom offentlig upphandling desto mer juridisk, administrativ och ekonomisk kunskap krävs.

” För näringslivet finns redan ett etablerat system för regelförenkling.

I februari 2014 kunde vi läsa om hur Kammarrätten i Göteborg i en dom ansåg att den ideella föreningen Lundakarnevalen skulle betala arbetsgivaravgifter för de medel som hade använts till mat, fika och fester som var riktat som tack till de frivilliga som hade engagerat sig ideellt i Lundakarnevalen. Anledningen till domen var att en förmån är inkomstskattepliktig om den överstiger 100 kronor per person.

Fallet med Lundakarnevalen ledde i slutändan inte till några skattekonsekvenser för den ideella föreningen men är ett exempel på när idéburna organisationer sitter i kläm i system som är anpassade för den klassiska företagsformen.

Självklart är vi idéburna organisationer lika intresserade som både beslutsfattare och allmänhet av att vi följer lagar och regler och att vår verksamhet verkligen förändrar och förbättrar samhället. Vi vill ha koll på att de pengar vi använder går till rätt saker och att vi agerar korrekt utan fusk. Detta är en förutsättning för det förtroende som måste finnas hos allmänhet, beslutsfattare och samverkanspartners för vår verksamhet.

Men vi vet också att dagens utveckling i stället riskerar att försämra våra verksamhetsresultat. Detta påpekas även utanför Sveriges gränser.

En liknande organisation som Forum i England, National Council for Voluntary Organisations, har länge arbetat för en regelförenkling för civilsamhället och nu har den engelska regeringen tillsatt en arbetsgrupp som bland annat ska minska byråkratin runt den idéburna sektorn.

Forum anser att politiken i Sverige borde ha samma ambitioner för idéburna organisationer som man har för näringslivet. Bidragsgivande myndigheter behöver analysera sina system och undersöka om det går att hitta fler gemensamma begrepp och metoder för ekonomiska redovisningar och verksamhetsrapportering.

Om det startas en process för regelförenkling kan vi bättre möta de samhällsbehov vi ser ökar. Vi kan göra verksamhet som riktar sig direkt till de målgrupper som är i behov av stöd i stället för att anpassa aktiviteter utifrån vad som är möjligt att rapportera i form av evidens och exakt samhällsnytta. Detta skulle även möjliggöra för nya och mindre organisationer att snabbt kunna verka för ett bättre samhälle. Det är därför dags att sluta byråkratisera sönder civilsamhällets organisationer.





FORUM Idéburna
organisationer med
social inriktning

FORUM - IDÉBURNA ORGANISATIONER MED SOCIAL INRIKTNING ►
HANTVERKARGATAN 3F ► 112 21 STOCKHOLM ►
WWW.SOCIALFORUM.SE